

משרד החנוך וההכרעות - המחלקה לתרבות חורנית
ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן כ פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

וזאת-הברכה (השכ"ח-כ"ט)
ל"ג י"ח-י"ט
יששכר וזבולון

א. אברבנאל

...וכפי הפשט זבולון היה שוכן לחוף ימים ולכן היה מתעסק בסחורה, ונראה שהיה, לזבולון שותפות גדול בענין סחורותיהם, והיה השותפות, שבני זבולון היו רוכבים הימים על אניותיהם ויביאו אותם אל אהליהם בעריהם אשר הם רחוקים מדרך הים, ושם ימכרו אותם לכל באי שער עירם ובוזה היה מרויח זבולון המביא את הסחורות ויששכר המוכר אותם...
ואמר "שמח זבולון בצאתך"... זההירם על שמחה על דרך משלי (כ"ג) "אל תיגע להעשיר מבינתך חדל", ר"ל אל תיגע ותעמול להעשיר יותר מדי, אבל שמח בצאתך וזבולון באהליך, כי איזהו עשיר? השמח בחלקו!

1. מה הרמז בפסוק לאותה שותפות שבין שני השבטים?

2. במה סוטה אברבנאל בפירושו הב' של "בצאתך" "באהלך" מן הפרוש המקובל?

ב. שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך

רש"י בר' מ"ט י"ג ד"ה לחוף אניות

על חוף ימים תהיה ארצם, והוא יהיה חדר מצוי אל חוף אניות במקום הנ"ל, שאניות מביאות שם פרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בחורה. הוא שאמר משה (דב' ל"ג י"ח) "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך" - זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בחורה באהלים.

רש"י דב' ל"ג י"ג ד"ה שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך (ע"פ מדרש תנחומא)

זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשחר ונוחך לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בחורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שהורתו של יששכר על ידי זבולון היתה.

ד"ה שמח זבולון בצאתך: הצלח בצאתך לסחורה.

ד"ה ויששכר באהליך: הצלח כשיבת אהליך לחורה. ע"פ רש"י לעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנ" (דברי הימים א' י"ב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לזעת מה יעשה ישראל, ראשיהם מאתים", ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך.

1. למה סמך רש"י בפרושו לבראשית מ"ט י"ג על פסוקנו באמרו "הוא שאמר משה שמח זבולון... ומניין לו שעיקר ההוכחה מפסוקנו ואינו מפרשת ויחי?"

2. למה לא כתב רש"י גם בפרשת ויחי "לפיכך הקדים זבולון ליששכר" כמו שכתב כאן, וכי אין לתמה גם שם אותה חמיהה?

3. למה לא הסתפק רש"י במקומנו במה שאמר בד"ה הראשון והוסיף עליו, עוד ד"ה שמח זבולון בצאתך וד"ה ויששכר באהליך. האין דברים אלה חזרה על דבריו הראשונים?

ג. י"ט עמים הרי יקראו שם יזבחו זבחי צדק.

ספרי: "עמים הר יקראו" - מניין אתה אומר שהיו אומות ומלכיות מתכנסות ובאות לפרגמטיא של ארץ ישראל והיו אומהים: "הואיל ונצטרענו ובאנו לכאן, נלך ונראה פרגמטיא של יהודים מה טיבה?" מיד עולים לירושלים ורואים את ישראל שעובדים לאל אחד ואוכלים מאכל אחד; לפי שהגויים - לא אלוהיו של זה אלוהיו של זה, ולא מאכלו של זה כמאכלו של זה, והם אומרים: "אין יפה אלא להדבק באומה זו". מניין אתה אומר שאין זזים משם עד שמתגייס ומקריבים זבחים ועולות? ת"ל: "שם יזבחו זבחי צדק".

מגילה ו' ע'

...וזבולון מתעם על מידותיו היה | רש"י: על מזלו שנמדד לו מן השמים, שאינו חפץ בה | ש"ס (שופטים ה') "זבולון עם חרף נפשו למוה" מה טעם? משום (שופטים שם) "ינפחלי ע"י רומי שדה". אמר זבולון לפני הלב"ה: רבנו של עולם! לאחיי נחת להם שדות וכרמים, ולי נחת הרים וגבעות, ולאחיי נחת להם ארצות ולי נחת ימים ונהרות! אמר לו (הקב"ה): | רש"י: כל אחיר יהיו צריכין לך | על ידי חילזון | רש"י: חילזון עולה מן הים להרים, וצוצעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים | שנאמר "עמיב הר יקראו" | רש"י: מכל השבטים יתקבצו להרים, למנות שפוני סמוני חול.

תני רב יוסףן "שפוני" - זה חילזון [רש"י: שהוא דבר חשוב. "ספון" חשוב בלשון ברייהא. "ספון" - זו טרית [רש"י: דג שקורין טונינא], "חיל" - זו זכוכית לבנה. [רש"י: זכוכית היוצאת מן החול, כנאמר (שבת ס"ו ע"ב) "וחול של זבולון חשוב מסאר חולות וראוי לזכוכית לבנה].

אמר לפניו (= זבולון): "רבונן של עולם, מי מודיעני על זאת?" [רש"י: על זאת, לוח לי דמיס?]

אמר לו (= הקב"ה): "שם יזבחו זבחי צדק" - סימן זה יהא לך: כל הנוטל מסך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו.

רש"י ד"ה עמיה: של שבטי ישראל

" חר יקראו להר המוריה יאספו, כל אסיפת ע"י קריאה היא. ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק."

" כי שפע ימים יינקו יושבכי וזבולון ויהא להם פנאי לעולם בתורה. ושפוני סמוני חול: כסויי סמוני חול. טרית וחילזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול. ובחלקו של יושבכי וזבולון היה, כמו שאמר במסכת מגילה "זבולון עם חרן בפשו למות" משום ד"נפתלי על מרומי שדה", היה זבולון מתרשם על חלקו: לאחי גנת שוה וקרמים וכו'.

" וספוני: לשון כסוי, כמו שב' (מלכים א' ו') "ויספון את הבית"; (מל' א' ד' ג') "וספון בארץ".

" ד"א עמיה חר יקראו: ע"י פרקמטיא של זבולון תגיי אומת העולם באים אל ארצו והוא עוכר על הספר, והם אזריט: "הוא ל ונצטערנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומת זו ומה מעשיה". והם רואים כל ישראל עובדיט... (עין לעיל בספרי) והם אזריט: "אין לך אומת כשרה כזו ומתגירין שם! שנאמר "שם יזבחו זבחי צדק".

" כי שפע ימים יינקו זבולון ויששכר הים נוהן להם ממון בשפע.

- 1) מה החבדל בין הספרי לבין דברי הגמ' בפרוש המלה "עמים"?
- 2) מה החבדל בין הספרי ובין דברי הגמ' בפרוש המלה "הר"?
- 3) במה סוטה רש"י במרושו הראשון מדברי הגמרא?
- 4) לדברי רש"י הראשונים מקשה ר' אליהו מורחיה: "כל אסיפת ע"י קריאה היא" - לפיכך כתב 'יקראו' במקום 'יאספו'. זלבי מגמגם בזה שאם כן היה לו לכתוב "יקראו" הקו"ף בקמץ והרי"ש בצרי מבנין בפעל, כי פירוש "עמים" הר יקראו" חשבטים על הר המוריה יאספו מעצמם, לא שזבולון ויששכר הם המאטעים אותם.

אך איני יודע מה ענין אסיפת חשבטים אל הר המוריה בתוך ברכתו של יששכר וזבולון?

xx ישב את שתי קושיותיו.

העזר בזברי הימים א' י"ב ל"ג.

- 5) xx למה לא הסתפק רש"י בהבאת אחד משני פרושיו ומה הצריכו לחבוא את שניהם?
- 6) במה סוטה הגמרא ובעקבותיה רש"י מפשוטו של מקרא בפירוש הסוק שופטים ה' י"ח?
- 7) xx מה ראה רש"י לשוב בסוף דבריו ולפרש ד"ה כי שפע ימים יינקו אחרי שכבר פירשו לעיל?
- 8) xx בלבי פרושיו למלים "שם יזבחו זבחי צדק" לא הלך רש"י בעקבות דברי הגמרא. למה גמגם סחביא את הפירוש הזה, אחר שלפירושו "שפוני סמוני חול" הלך בעקבות הגמרא?

ד. עמים חר יקראו.

ראב"ע: כטבור זבולון דר לחוף אניות והיה עשרו רב וזהו "כי שפע ימים יינקו" והוא טבורת (ישע' ס' ו') "שפעת גמלים". ד"ה ושפוני סמוני חול: אין לו אח וטעמו כמו "סמוני" (ויש גיוסא "שמו צפוני") וכן (דניאל י"ב ב') "אומת עפ"י". והטעם שיהא להם עושר רב עד שיטמנהו בחול; ובעבור עשרם יבואו רובם אל תהם לשם לזכות זבחי תודה.

1. מה פירוש השוואת פסוקנו לפסוק מדניאל?
2. איך נשטר להוכיח שהגיוסא "כמו צפוני" אינה נכונה?
3. מהי חוליה פרושו?